

Luceafărul

JTI

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. 8 (732)

Miercuri, 1 martie, 2006

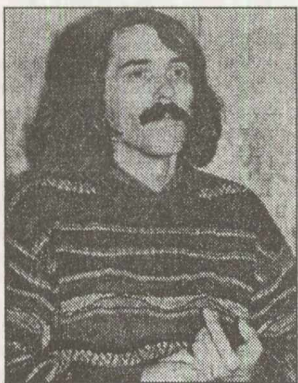
SALA DE
LECTURĂ

„Voiam, însă, să remarc în *Jurnalul* lui Matei Călinescu, dincolo de toate aceste toposuri specifice oricărui despartiat, un altul, foarte prezent în paginile cărții. E vorba de lupta permanentă între o apologie a diaristicii ca gen și sentimentul inutilității sale absolute. E o luptă a autorului cu propriul său jurnal, cu intenția recurentă de a ține un caiet personal, în condițiile necesității lui imperioase, opuse altor feluri de scris și, în general, altor „necesități“ zilnice.“

(adrian g. romila)

matei călinescu

mircea
cărtărescu

„Se poate spune, de altfel, că abia odată cu revelația sexualității și căderea în istorie, ficțiunea se pervertește în prozele lui Mircea Cărtărescu, căci «păcatul originar» nu afectează doar ontologicul, el se întinde și asupra actului ficțional, metamorfozându-l într-o producție mincinoasă de «text», în timp ce povestitorul angelic, care n-a putut rezista la tentația «stiloului pornografic», este adus la numitorul comun al violenței și nebuniei universale.“

(octavian soviany)

pag. 2

nocturne

Mitologice

stelian țăbăraș

istorie literară

corina costea

Sadoveanu și
critica arhetipală

pag. 22

Tara zăcea bu(l)shită (sau globalizarea întreruptă)

bogdan ghiu

Nu doresc să mă autocelebrez cu orice pret, nu mă dau în vânt după astfel de ritualuri de intelectuali izolați, narcisiști și supărați pe lume. Sunt însă tot mai descumpănit, tot mai mult, tot mai des mă văd pus, fără voia mea, în situații de autoexegeză.

Când am propus sintagma „Evul Media”, n-am știut prea bine ce să fac cu ea, a fost o inspirație de poet care, vreme de ani de zile, se dopase, se infiltra, maniacal, cu ceea ce de mult nu mai era realitatea propriu-zisă a lumii, ci doar imaginea ei monopolizat-mediată, impusă. Am folosit sintagma cu pricina ca titlu al unei cărți care evident că nu-i epuiza conținutul, iar azi continui, la fel de nedumerit, s-o folosesc ca titlatură a două rubrici săptămânale, una pe suport tipărit, cealaltă pe suport electronic. Dar, de fapt, așa cum spuncam, știu foarte bine că nu pot să-i epuizez semnificațiile, că nu pot s-o închid: realitatea, „referențial” ei nu încetează să vină. Mai mult (sau mai puțin - oricum altceva) decât un titlu, „Evul Media” este un „semnificat liber”, flotant, un *label* al lumii contemporane. L-am produs, l-am propus, dar nu mi-l pot adjuceca în totalitate și în exclusivitate. Adevărul lui stă și nu

conține să vină. În cel mai pur spirit performativ, această sintagmă nu încetează să se adevărească în moduri dintre cele mai surprinzătoare, să-și primească zi după zi noi temeuri, în regimul irezistibil și insuportabil, cu adevărat stresant, al unei dezlănțuite înlăturiri post, retro-argumentative, proliferantă, delirantă, incontrollabilă.

Tot ca poet cu gura blestemată (mai mult, dacă este să-l credem pe Bataille, cur decât gură, adică revalorizând părțile oculate, refulate, marginalizate ale trupului ființei, cu vorbirea lor spurcată, neconvenabilă), și pornind tot de la înscrisurile unui poet (Ion Barbu), fără să știu prea bine ce fac (adică afirmând ceea ce condamna, „civic”. Platon la poezi: nu știu ce spun, dar este bine să spun, limbajul trebuie eliberat, nu controlat - iar acesta ar putea fi un adevărat program etic de viață), propun azi, ceva mai modest, ca „subspecie” a „Evoluției Media”, țara/lumea/realitatea *bushită* - sau, ca să mergem, programatic, și mai departe, ca să complicăm/simplificăm și mai mult lucrurile, *bu(l)shită*.

Suntem tot mai amarnic *bushiji* și *bulshiji* (și, de ce nu, chiar *bulshiji*). Evul Media nu încetează să se intensifice și să se specifice. Impresia (alt element programatic: trebuie să repunem în drepturi - și în acțiune - empirismul, corpul, tactilitatea, instinctualitatea animală - în contra omeneștii, prea omeneștii

bestializări la care suntem supuși: aceasta e bază artei, inclusiv a noilor *arte de a trăi* pe care de un gență se impune să le elaborăm în noul context, în noua situație de viață *cotidian-media-mondializată* impresia, deci, șira spinării, ochiul cu coada, nu e fals-cristalinul lui, pre-teleobiectiv, televizor înca nat creator mai mult de *trompe-l'oeil*-uri, de fals dar atât de picturale perspective armonizatoare, tot lizatoare, omogenizatoare, *impresia*, așadar, este. p zi ce trece tot mai puternică, aceea de *Ev Media hipertehnologizat*, deci de barbaric ridicată în puterea n.

Lumea *bu(l)shită* (nu trăim oare în epoca economică stricte, a vitezei, a fluxului, a eficienței atunci de ce unii se mai fac că nu înțeleg rostul un astfel de exprimări colapsate, cu adevărat hipertextuale, singurele adecvate lumii, realității în

vizor

care trăim?) este lumea catastrofată, globalizare contrazisă, blocată tocmai de către cei care se laudă a fi campionii acestui proces irezistibil și inevitabil neoconservatorii americani, așa-numiții „Neocon aflați la putere, altfel spus recăderea anacronică în desuetudinea *anarhoimperialismului*. O astfel de politică depășită înseamnă a accepta să decazi, di

(continuare în pagina 18)

**BANCA
COMERCIALĂ
ROMÂNĂ**

Sponsorizare de la
**Banca Comercială
Română**

stelian tăbăraș

Nu raritățile, lucrurile de senzație m-au emoționat în anticariatele ce se întind lângă marile metropole pe hectare întregi și a căror descriere (măcar) ar putea face obiectul unui ciudat gen literar. Excelase în acest fel, într-o vreme, printr-un serial al „Europei Libere”, regretata Bianca Balotă. Altul este însă motivul aducerii vorbei despre aceste „lumi care se duc” - și e vorba doar de un amănunt: Vânzarea fotografiilor vechi, de familie, ale străbunicilor celor ale căror chipuri oricum nu le mai știe nimeni, ale pozelor în general, „decupate oval”, virate în sepia ori în cafeniu, ale daguerotipurilor cu imprimare pe metal. Înainte de apariția negativelor pe celuloid sau pe un alt suport gelatinos, ultratransparent, extras din... căpătâna de vițel.

Dacă mobilul celor care vând asemenea poze este îndeobște cunoscut (căștigul, poate *chipurile* nu le-au fost chiar lor rude), nu atât de simplu ne putem explica motivația celor ce le cumpără. Sigur, există colecționari pentru fiecare epocă și există pasionați de istoria fotografiei. Există și admiratori,

nocturne

pur și simplu, ai frumuseții unor imagini. Altfel înțelegi însă lucrurile după ce stai de vorbă cu un astfel de vânzător.

- Le caută mai ales cei ce nu-și cunosc strămoșii de dincolo de bunici, sau nici pe înșiși bunicii - ce nu le sunt pe plac la înfățișare. Cu câteva poze bine alese pot falsifica porțiuni întregi de arbore genealogic și chiar de biografie. „Iată, străbunicul meu a fost mare negustor în Boemia” (lucrurile se petreceau lângă Viena), sau „A fost ofițer în armata Kaiserului, iată, are și decorații din Bătălia de la Solferino”... „Bunica mea - uități de frumusețe - i-a fost doamnă de onoare împărătesei Sissi...”

Orgolii nevinovate? Poate, câtă vreme se reduce la mitologizarea doar a unei familii, pe o perioadă de timp istoricește determinată de apariția aparatelor foto. Dar ce te faci când asemenea substituirii, modificări, falsificări (nu doar foto) se aplică la istoria

Mitologicele

întreagă a unei (unor) nații? Iar aceste „abateri” sunt cu atât mai multe cu cât o epocă istorică est atestată mai puțin în documente și izvoare scrise?

Nu știu dacă manualele școlare îl mai includ pe primul falsificat (sau trunchiat), pe însuși „părintele istoriei, Herodot”, cu fragmentul din *Istoriile* sale (în cea dedicată muzei Melpomene care spune despre traici cum că „nu erau prea isteți la minte” și că trăiau „în acord cu poruncile Firiilor” adică în condițiile comunei primitive, că „geții au fost robiți de îndată, măcar că sunt cei mai viteji și cei mai drepti dintre toți traicii”. Sigur, cele spuse de Herodot (când pronunțați numele marelui istoric n-ți vi se pare că auziți cum se rostogolește „urșișă roat vremii” în sens eminescian?) se potrec pe la anul 400 î.Chr. Dar vine ea și perioada războaielor daco-romane de la începutul secolului al II-lea, d.Chr. De ce continuăm noi, sinteză daco-romană, sau roman „prin absorbție”, a-i considera pe daci, în acel război, ca fiind „cei buni”, „cei... patrioți”, „ce viteji”, aruncându-i pe romani în categorii împilatorilor, a jefuitorilor, în fine, „a răilor”? Cu ce o fi fost, să zicem, regele Burebista „mai pozitiv” el barbarul ce eucerise teritoriul de pe la Dunăre și Nistru, până dincolo de Praga de azi? Nu ne vin să „venim” mai încoace de teamă că vom da de cel „47 de războaie” victorioase ale lui Ștefan cel Mare și Sfânt, fără să spunem că, dintre ele, vreo treizec au fost *duse* împotriva Țării Românești, că în acest „izbânzii” se înseric și arderea Brăilei cu „tăiere tuturilor bărbaților și a pântecelor femeilor însărcinate”, ca și tragerea în țeapă a circa 1.200 d români din Târgoviște pe când ocupase cetate dâmbovițeană, ca să aducă alt domn în locul lui Tepeș, în decembrie 1476... De teamă că vom citi *textul real al Istoriei Românilor* supt *Mihail Vodă Viteazul* de N. Bălcescu și vom descoperi că episodul Călugăreni n-a fost o victorie, ci o rezistență de o zi, încheiată în cele din urmă tot cu o retragere în munți, tot cu o cotoptire a țării de către turci, până când o armată de mercenari „dinspre Transilvania” avea să treacă munții și să alunge pe invadatori peste Dunăre...

Desigur, și eu sunt un iubitor de mituri și mi simt, spunând cele de mai sus, cum m-aș simți cănu le-aș spune copiilor că Moș Crăciun nu există. Cu toate că, oricum vor ajunge și ei, crescând, la aceeași concluzie; dar vor explica la rândul lor urmașilor lor, copiii, că Moș Crăciun totuși vine aducându-le „tot ce e mai frumos și mai bun”...

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

**Revista este membră a Asociației
Revistelor, Imprimeriilor și Editu-
rilor Literare (A.R.I.E.L.),
înființată în baza Hotărârii
judecătorești și recunoscută
de Ministerul Culturii și Cultelor**

**Revista „Luceafărul” este editată
de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la
Uniunea Scriitorilor din România
și Ministerul Culturii și al Cultelor**

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,

telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO85RNCB5010000015430001

Cont în valută: RO58RNCB5010000015430002
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele
RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul
publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C.
Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr.
1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O.
Box 33-57, la fax 0040-21-2226407, 2226439 sau
e-mail: export@rodipet.ro

la limită

Gândul lui Blaga referitor la eternitate, și la legătura acesteia cu tradiția culturală românească rurală, flatează principiul românismului, însă, cu siguranță, este de natură să suscite mari nedumeriri spiritului critic, dacă este vorba ca acesta să se aplice asupra afirmației respective. Problema nu este exclusiv românească, ci privește esența civilizației; prin care dintre elementele sale componente, prin ce deschidere a sa, o cultură - și o civilizație - privește dincolo de timp?

Relația cu timpul nu poate fi decât decisivă pentru orice formă de existență spirituală. Probabil că ar trebui să sesizăm prezența pe acest drum a două trepte ale asumării în conștiință a faptului ființării în timp. Timpul văzut și explicat, spre exemplu, de Heidegger este unul neîndreptățit - exemplul cel mai simplu îl oferă conexiunea, cvasiexistentă, dintre valoarea opțiunilor umane și timp, neraportarea credinței la timp, căci am subliniat insistent, mai ales în ultima vreme: esența nu este produsul existenței, ci, împreună cu aceasta, al credinței. Treptele conștiinței care sunt transformări ale conștiinței directe, elementare, deci a existenței

caius traian dragomir

prin spirit în conștiință, deci treptele nu ale existenței, ci ale actului valorizării, sunt inserția în timp - prima dintre acestea - și, apoi, transcenderea timpului. Dacă am putea crede că într-o civilizație de cultivatori, în condiții de ruralitate, de rusticitate, poate apărea conștiința timpului, în nici un caz ea nu relevă transcenderea duratei înspre etern, în chip de existență în absolut și nici măcar drept inexistență. Când lumea cultivatorilor pământului alcătuiesc, deasupra economiei de subzistență, suprastructuri culturale, care transcend existența, mai exact subzistența, atunci și timpul este depășit, transgresat, în etern. Faptul se întâmplă însă nu la țară, ci în centrele unor mari culturi mature.

Indiferent unde s-ar fi născut veșnicia, suntem obligați să ne întrebăm: este vorba despre veșnicia a ce anume? Este în joc eternitatea vieții, care nu este viață decât aflându-se într-o perspectivă de dincolo de timp a spiritului - a celui principiu care nu este spirit decât împlinind în infinit condiția identității de sine.

Chiar luând lucrurile ceva mai simplu, avem totuși să ne punem probleme cu foarte grele răspunsuri sau, în orice eventualitate, cu soluții decepționante pentru filosofia, puțin cam prea rapidă în construcțiile și preceptele ei, a lui Lucian Blaga. În morminte și osuare vechi de patruzeci de milenii, rupestre, corpul uman lipsit de viață a fost tratat în perspectiva existenței sale viitoare - legat în poziția embrionară, acoperit, cu ocră fin, colorat în roșu. Unde sunt și cum sunt ele îngrijite, rămășițele umane ale unor așezări rurale, de pe toate teritoriile populate, diseminate pe întreg pământul, apoi, milenii după milenii? Eternitatea s-a născut odată cu marile creații culturale care încep cu artele din peșterile populate ale paleoliticului, mezoliticului și neoliticului, continuă cu monumentele și sculptura sau frescele din Valea Regilor, cu inimaginabilele construcții de pe Nil, Tigru, Eufrat, Jang Tze, din Creta și

Micene, apoi cu orașele Greciei antice și cu Alexandria, cu Roma, cu Bizanțul - ea se naște continuu odată cu dezvoltarea culturală și de artă a lumii Occidentului, Orientului, Nordului și Sudului și se risipește până aproape de dispariția în refluxul modern, actual, al înțelegerii, cu faptul că, dacă „timpul este bani”, înseamnă că el nu poate fi nimic altceva și deci are o semnificație și o valoare cu totul limitată. Transcenderea timpului este viața, adevărul și calea. Cultura poate afla în ruralitate liniștea pe care civilizația nu o poate oferi - rusticitatea, refuzul unei civilizații aflată sub semnul agitației decadente, nu reprezintă descoperirea unei surse de adevăr etern, ci doar o speranță de tip monahal într-o lume a destrămurilor și a alienării.

S-a spus - obișnuia să se spună în Evul Mediu - că și diavolul poate cita din **Biblie** pentru a atrage omul în păcat. Afirmarea lipsită de credință profundă a religiozității, a tradiționalului, a unei anumite formule identitare fundamentalistă alcătuite nu sunt altceva decât rupe de adevăr, abandon al căii, compromitere a speranțelor vieții. Veșnicia nu s-a născut la țară și nu a fost întreținută acolo, ci în vârful de săgeată al civilizației, la începutul istoriei, pentru a se împlini apoi continuu, în cele mai

„Veșnicia s-a născut la sat“

alese straturi ale fiecărei culturi, în cele mai pure forme de structurare a credinței. La țară, eternitatea a regăsit un model, o zonă prielnică atunci când aspirațiile oamenilor nu aveau cum să reziste ciocnirilor unor civilizații alienate, neînstare să înțeleagă faptul că spiritul nu este spirit decât în calitate de spirit universal. Școlul civilizațiilor nu este un fapt potențial, probabil, al viitorului, ci o maladie a istoriei trecute, reactivată astăzi pentru interese ale unei competitivități amenințate și amenințătoare.

Marile civilizații înfloritoare au avut, însă, toate, o puternică aplecare înspre pământ - un factor țărănesc evident le amprentează și le justifică. Itaka lui Ulise, Roma lui Furius Camillus, Toscana Medicisilor, Versailles-ul lui Ludovic XVI, țărmul Ilisorului la care Socrate discută cu Fedru, sunt sate, moșii, zone în care un enorm rafinament cultural este o latură a existenței pentru care cealaltă dimensiune apare ca fiind - bergsonian - „contactul vital cu ambianța”, adică viața rurală. **Muncile și zilele** lui Hesiod sau **Georgicele** lui Virgilius arată cât de importantă este legătura cu pământul a autorului **Teogoniei** sau a celui al **Encidei**. Măștile inortuare ale lui Dante sau Lorenzo Magnificul sunt expresiile lipsite de echivoc ale figurilor unor oameni de la țară, așa cum arată aceștia oriunde, în lumea europeană.

Atunci? Auguste Rodin avea perfectă dreptate spunând că fiecare epocă, în fiecare civilizație dezvoltă - pur biologic, probabil - o succesiune de tipuri, venind dintr-o zonă de simplitate culturală, înspre marea cultură dintotdeauna; vremea ruralității, apoi a rafinamentului imprimat chiar în forma fizică a speciei și ulterior decadența se succed. Aspirația constantă este cultura universalistă și totală; doar în aceasta este aflată transcenderea timpului. A privi cu exces de încredere în simplitatea tradiționalistă nu revine decât la alienare grobiană, ceea ce politic înseamnă fie fascism, fie național-comunism. Blaga a spus din când în când lucruri pe care, cu imensa cultură pe care o avea și cu a sa aleasă creativitate, nu le-a lăsat să îi marcheze existența.

acolade

Cartea Ramuri

marius tupan

Indiscutabil, realizarea unei antologii de texte, publicate într-o revistă, presupune gust, persuasiune și, nu în ultimul rând, responsabilitate. Selecția trebuie să ilustreze un program, pe care revista „Ramuri” și l-a anunțat de la debut („...am pornit să dăm ființă unei reviste, aici, pe pământul Olteniei, unde străbat așa de greu razele focarului de la București, sau dacă străbat, prea puțin se încălzesc”), să extragă paginile memorabile, ilustrative, să marcheze contribuția personalităților care, slavă Domnului, le întâlnim în cei „O sută de ani de nesigurătate”, cum bine sună subtitlul cărții. Vrem, nu vrem să recunoaștem, autoritățile, după care aleargă orice revistă care se respectă, asigură fama unei publicații. Or, în ceea ce privește primul volum (1905-1947) al „Cărții Ramuri”, acestea nu lipsesc, iar scrierile lor, după atâția ani, nu par colbuite de timp. Marile probleme ale literaturii, succedate cu ritmicitate, nu sunt ocolite. Poetul național e mereu evocat de un titan ca Nicolae Iorga: „...într-un om s-a strâns bogăția de suflet a neamului nostru de oricând și de oriunde. Având rădăcinile sale în cele mai îndepărtate tradiții naționale, acest suflet e atins cu cele mai desăvârșite manifestări ale sale, culmile cele mai înalte ale cugetării moderne”. Același Iorga îl omagiază pe Titu Maiorescu („...personalitatea superioară a unui om care, împotriva altora și împotriva sa însuși, a putut avea voința ce trebuie pentru a rămâne în atitudinea impunătoare a perfecte armonii, fără pasiune, fără înduișoare, fără șovăire, fără vârstă. E în aceasta ceva din divinitatea elenică”). Opiniile marilor creatori despre anumite sentimente se regăsesc în paginile craiovene, așa cum le întâlnim la Liviu Rebreanu: „Căci iubirea cere supunere, o supunere oarbă ca și credința. În iubire n-ai să fii convins niciodată, n-ai să aștepti probe niciodată, n-ai să dorești și să cauți succese niciodată. Tot ce nu e supunere și devotament nu e iubire”. E de la sine înțeles că antologatorul a reținut foiletoanele ce nu și-au pierdut încă actualitatea. Spre exemplu, cel semnat de Tudor Arghezi e amuzant prin similaritatea cu faptele aleșilor noștri de-acum: „Parlamentarii literați, fără portofoliu și numai cu ghiozdan, au fost cu mult mai numeroși ca miniștri. Ei n-au ridicat vocea niciodată în folosul breslei, nesimțindu-se cu o vocație reală și solidară implicit cu semenii lor; ba literații sunt categoria parlamentară care a tăcut întotdeauna sigilată la gură, mărginindu-se să trăncănească din palme”.

Aflăm, prin 1939, că Romulus Vulcănescu se gândea la o **Mitologie românească** (pe care a publicat-o ceva mai târziu), iar, în 1928, că Ion Pillat îi dedică o poezie lui V. Voiculescu, pe când acesta, la rândul-i, devine colaborator al revistei oltene. Nu absentează Lucian Blaga, Octavian Goga, Tudor Vianu, Emil Gârleanu, C. Rădulescu-Motru, Cezar Petrescu, Radu Gyr, Nichifor Crainic, Sextil Pușcariu și o mare surpriză pentru noi, N. Davidescu, cu o poezie, **Tuturor**, comparabilă cu marile creații ale neamului.

Așadar, ne întâlnim cu o carte de referință, dar și cu o atitudine publicistică remarcabilă, pentru care elogiile noastre nu s doar confraterne. Sensul acesteia pare a fi anticipat de gazetarul epocii interbelice, Pamfil Șeicaru, care, în 1929, nu ezita să se pronunțe: „«*Ramuri*» a dorit să dea literaturii românești scriitori, nu oameni de litere, creatori de ideologii, nu seducători ai verbului”. Nu s-a înșelat.

Matei Călinescu: lupta cu jurnalul

adrian g. romila

Cu rare excepții, însemnările diaristice ale personalităților care au ales calea exilului au mereu o patină nostalgică. Funcționează, în cazul lor, un fel de complex al lui Ulise, adică sunt urmăriți, sub cele mai variate forme, de fantasma Itacai natale, chiar dacă adaptarea lor „dincolo” s-a făcut fără rest, uneori chiar dacă au reușit să ocupe un loc privilegiat (râvnit și de nativii cu certificat autentic) în establishmentul cultural al țării respective. Am văzut asta, în intensități diferite, și la Mircea Eliade, și la Monica Lovinescu, și la Cristian Bădiliță, ca să pomenesc doar câteva nume dintre cele care și-au exhibit destul de recent notațiile personale prin volume publicate în spațiul autohton. Desigur, diferențele de intensitate și de formă de care vorbeam țin de anvergura intelectuală a „personajului” care narează jurnalul, de timpul în care s-a exilat, în toate determinațiile lui istorico-politice, și de caracterul antum sau postum al publicării (cazul lui Eliade).

cronica literară

Matei Călinescu a decis să publice o parte considerabilă a notațiilor sale intime (*Un alt fel de jurnal*, Humanitas, 2005), ținute chiar din primul an al sosirii pe pământul american - 1973 și până în 1981. El continuă tabloul exilului, început în 1994 prin publicarea corespondenței cu Ionel Vianu (*Amintiri în dialog*), republicate și ele anul trecut în a treia ediție. Intenția lui Matei Călinescu e, mai întâi, aceea de a reconstitui în prezent o „imagine revolută” a sinelui și a țării natale, în condițiile trecerii într-o altă paradigmă istorică. În acest sens, întâlnim și la autorul *Vieții și opiniilor lui Zacharias Lichter* toate ingredientele specifice unui caiet intim-extim. În prim plan, avatarurile rămânerii definitive în exil cu soția și fiica. În urma chemării urgente în țară (autoritățile românești refuzaseră să-i mai înnoiască viza de ședere), cere în vara lui 1974 și prelungirea stagiului universitar, și azil politic. „Și-a ars toate bărcile”, după cum spune. Apoi, inerențele greutăți de început: găsirea unei locuințe stabile, a unor contracte de cursuri sau conferințe (multe legate de teme apropiate: cenzura, marxismul, hermeneutica literară), stabilirea unor relații sociale și alegerea prietenilor (cei mai buni rămân tot exilații români, între care Mircea și Christinel Eliade: de remarcat portretul făcut lui René Wellek), dificultățile scrisului în engleză (redactează totuși în acest idiom *Fețele modernității* și multe din conferințe, bine primite de universitarii americani), legăturile cu familia și cunoscuții din țară (citește revistele

românești, corespundează cu mama și sora sa, se întâlnește cu cei care au reușit să treacă, măcar temporar, bariera de fier a granițelor românești - Ion Negoieșcu, Paul Goma, Nicolae Breban), refugiul în lectură și în scris (întâlnim multe consemnări eseistice în jurnal), efortul de a căpăta cetățenia. Aș mai aminti între biografemele de exil imposibilitatea de a participa la evenimente importante de acasă. Absența de la înmormântarea tatălui său (la fel se întâmplă și cu socrul) generează însemnări dintre cele mai amare: „sentiment de neputință și de ruptură provocat nu de faptul morții lui ca atare, ci de faptul că nu puteam fi acolo (s.a.), că nu puteam participa la ritualul despărțirii. A fi acolo, printre ai tăi, a merge la biserică, la cimitir, a asculta cuvintele slujbei morților (chiar fără să crezi în ele) e o datorie a cărei neîndeplinire rămâne în tine ca o rană, ca o vină scormonitoare, ca un blestem”.

Voiam, însă, să remarc în *Jurnalul* lui Matei Călinescu, dincolo de toate aceste toposuri specifice oricărui despatriat, un altul, foarte prezent în paginile cărții. E vorba de lupta permanentă între o apologie a diaristicii ca gen și sentimentul inutilității sale absolute. E o luptă a autorului cu propriul său jurnal, cu intenția recurentă de a ține un caiet personal, în condițiile necesității lui imperioase, opuse altor feluri de scris și, în general, altor „necesități” zilnice. Desele consemnări ale acestei lupte pot genera o veritabilă ideologie, care privește atât estetica genului, cât și o posibilă psihologie a intimității. Uneori merită să citez masiv pasaje întregi. „Nu știu prea bine de ce”, notează autorul în mai 1974, „dar simt nevoia să încep acest caiet cu foi galbene. Un fel de jurnal? Poate. (...) Nu vreau nici să mă auto-scrutez, nici să-mi pun la încercare puterea de a fi sincer (de ce? pentru cine?), nici să «salvez» anumite experimente ori impresii de uitarea inevitabilă, nici să notez idei pentru o dezvoltare ulterioară, nici să adun materiale pentru opere viitoare”. Și după precizarea despre „necesitatea psihologică” de a umple vidul orelor zilnice, Călinescu afirmă că scopul e, până la urmă, unul practic: a ține departe obsesiile, a se menține viu. „Descopăr într-un târziu virtuțile «terapeutice» ale scrisului. Fiecare literă e un semn de viață: corbi, nu vă înfigeți ciocurile în mine, trăiesc încă, mă mai pot zvârcoli”. Altă dată opinează că jurnalul arată, de fapt, inactivitatea sa intelectuală. Se ține jurnal fiindcă nu se poate face altceva în rest. Numai că, în condițiile exilului, când vechile semnificații ale lumii au dispărut, jurnalul le poate căuta sau poate să reveleze altele. E o activitate salvatoare, cu alte cuvinte, menținând vie conștiința ereditară prin folosirea limbii materne (chiar dacă își pusese, la un moment dat, problema unui jurnal în engleză, pentru o necesară schimbare de identitate) și, într-un anumit fel, menținând unitatea sinelui sfâșiat de existența în

provizorat. „Dar am iarăși nevoie de un jurnal”, notează autorul în martie 1980: „ceva între viciu (un viciu mediocru de care te lași și te reapuci) și cârjă. Sunt ceasuri prin care ar trebui să mă târăsc - cârja jurnalului mă ajută să le străbat mai puțin chinuitor”. Acțiunea soteriologică a jurnalului se manifestă cu atât mai mult cu cât în sufletul exilatului coboară adesea întrebarea distrugătoare „la ce bun?”. Zădărnicia poate fi, la rândul ei, zădărnicită prin consemnarea exorcizatoare în paginile unui jurnal.

Dar există o temă a jurnalului intim, prin care el să devină un text demn de luat în seamă, un gen universal? Da, răspunde Matei Călinescu: pierderea timpului. Nu doar în sensul irosirii de care am amintit mai sus. E vorba de o „pierdere” și o „căutare” în sens proustian. „În loc de o căutare proustiană a timpului pierdut, o pierdere iremediabilă a timpului căutat”. Căci în exil, timpul are alte valențe decât acasă. „Timpul personal liber”, atât de dorit într-o țară aflată sub dictatură, există într-una liberă din belșug, numai că nu are aceleași

valori. Cu timpul căutat și găsit în exil nu poți face nimic, „e ca un blestem”, după cum afirmă diaristul. Raportându-l la ficțiune, autorul descoperă că jurnalul e foarte apropiat de ea, pentru că „un jurnal nu este într-adevăr altceva decât o încercare de a-ți ficționaliza existența și de a-i da astfel un sens”. Suprimând cronologia, aspectul de biografie se evaporă și rămâne un fel de „filozofie morală”, „mărturia distilată a unei mari uri/iubiri de sine”, o poveste, în ultimă instanță. Ea are tendința de a-și nega, însă, autorul, devenind pe nesimțite un adevăr universal, exact la fel ca un tratat de filozofie clasică. „Mă întreb dacă o carte de filozofie, să zicem *Lumea ca voință și reprezentare*, n-ar fi devenit un fascinant jurnal în cazul când Schopenhauer ar fi inserat pur și simplu datele la care a scris fiecare din pasajele care-o compun”.

Seris cu plăcere sau cu durere, autoficțiune salvatoare sau adevăr universal, *Jurnalul* lui Matei Călinescu ne arată o frântură din existența unui om, la capătul lumii, dar cu gândul acasă.

Când, azi, poezia s-a decantat într-un fel, optând pentru un lirism funciar, cvasifastuos, pentru o structurare stabilă, pentru o fundamentare ilturală, **Petruț Pârvescu** vine cu un soi de avisme redeșteptate, alegând calea experimentului, a jocului inteligent și a tuiției, creând pe de o parte caligrafii ilgurante, iar, pe de alta, evadând într-o nă a abstracțiunii, a alveolei arhetipale.

Dintr-un pre-text aflat în volumul recent, **esturi aproximative** (Editura Princeps dit, Iași, 2005), se deduce că poetica primată liricii sale este, veche de când mea, cea a comunicării (*i pak dau știre uă*) reprezentate ca act de reflexivitate: *vorbindu-mă/ mă vorbesc/ vorbindu-vă/ ouă/ vorbirea/ și cu fiecare clipă/ mă preling știre/ ca-ntr-o oglindă/ în care aproape cap!* (*gîndul aproape de știre*). *Mă rbesc vorbindu-vă* presupune o autoconsumare și un transfer, adică sacrificiul împărșirii, finalizându-se într-o imagine, un icon. ceasta este de fapt schema poemelor sale.

Deși oracular, poetul are un control sigur discursului liric, o *tehnică* impecabilă, ind cursiv și transparent. Văditul laconism, ciditatea scriiturii, se pot recunoaște în ersul declarativ: „sunt ochiul pietrei crimînd în rîu!” (*gestul alcătuirii repetate int ochiul pietrei*).

Poezia ascetică, rece, a rațiunii, zionează însă cu cea inspirată, obsesivă, zullată adesea din cadre onirice. Cele mai ulte texte concentrează o tristețe purtată cuns, ca un stigmat identitar: un taur alb îi ronește ochii cu vârful cornelor, pe când afla cu un pas în drum și cu celălalt în rte, amintirea unei iubiri îi reifică și-i iruie sufletul („și credeam că pre tine/ n-am te mai uit/ coborîseră lucrurile în mine/ ecum lumina stelei căzută în fîntîni// dar i mă latră amintirile/ ca pe un om dintr-un t sat cîinii!” - *gestul unei amintiri străine u linia stelei căzută-n fîntîni*). Gestualitatea primă verbigerată, autentică muțenia, când poezia lui Petruț Pârvescu laconică, orindu-i expresivitatea. De altfel, este easă mai întotdeauna calea mediată, vitându-se prezentul, înviindu-se prin nintiri umbrele unui timp trecut, extatic.

Poetul este un rafinat, observând fenomenele în esențialitate, dezvoltând expuneri ale portului cauză-efect după o logică a ntezicii metaforice, de mare sensibilitate: *vedeți/ poate că iarba/ nu e iarba pentru că te iarba/ ci poate numai ochiul nostru verzește/ cînd micilor albi/ le-nsîngerează tra!* (*naivă și antinaivă sau... poate că rba*). El vrea să transmită, după cum a ertat programatic, *știri* despre realitatea sa. irică marcată de imaginea ochiului, nu enzitivă, ci meditativă, restrânge omunicarea până la *gestul aproximativ*. vident minimalistă, având un model robabil în Ion Stratan, o asemenea poezie losește diferite stratageme pentru a focaliza cea: sincoparea discursului, exprimarea utologică, sporirea echivocității stării lirice, ntația unui sublim al formei, folosirea urilor de limbaj.

Imaginile create sunt statice, ritualizate, iptice, ferindu-se, prin ascetizarea și nerirea limbii, să numească direct: „în fața usei/ doi boi albi/ pascăseră iarba/ cînd am șit în prag/ oamenii își luaseră căciulile din ip/ în rest/ totul a mers bine/ numai tata/ nd a plecat/ mi-a pus în mîna/ doi bănuți de

Gestul gândirii și al rostirii

paul aretzu

argint!” (*starea stărilor sau tata puțin cam trist*). Este numită astfel, eufemic, o ștafetă a morții.

Uneori sunt notate cu delicatețe stări interioare, hipersensibilități, poetul intuind irepetabilul, clipa unică și eternă, ofrandele memoriei: „să uiți năluci de cai pe iarba verde/ din vremea cînd creșteau în tine sîinii/ cînd tresăreai de blînda rază a lunii/ pătrunsă-n casa goală să te vadă” (*antisonet sau ai vrut să fii femeie doar o dată*).

Deși, formal, autorul țintește o glacialitate geometrică, un pozitivism liric, o asepsie eidetică, poemele au în centrul lor un sâmbure esențial, în care se află parfumuri pomuite, decantări afective ale timpului. Este o lirică stranie, dar emoțională, provocând lectorului nostalgia imaculării, iluminarea. Poetul a învățat lecția haikuului, pe care l-a practicat: acuratețea imaginii, brevilocvența, o tensiune surdinizată, escamotată: „uneori timpul poate fi/ aidoma/ unei lămîi/ numai gîndindu-ne la ea/ trăim parcă/ mai repede cu o secundă!” (*naivă VII sau timpul ca o lămîie*).

Petruț Pârvescu scrie o poezie a lămuririi/lămurei ideii, aceasta revelându-și transluciditatea, printr-o dematerializare progresivă până la detenta din finalul poemelor. El cumulează o colecție de imagini, pe care apoi le epurează prin convergență, pentru a obține simplitatea fragilă ultimă: „catarg lângă catarg/ gîndurile mă bațjocuresc și pleacă/ rămîn în picioare/ pînă trupul se deseperechează// la capătul drumului/ mereu aceeași adunare peștiță/ bicicliștii zilei sunt primiți în triumf/ număr pe cer cîrurile de cocori/ pînă mă acoperă aripile lor// în rest aceeași bucurie de a fi/ ochiul lui homer/ recitînd odiseea!” (*recitînd odiseea*). Este sugerată, de fapt, reînțoarcerea în entitatea creației prin contemplația de sine, prin ochiul orb.

O serie de poeme numite *naive* duc simplitatea la extremă, până la consemnarea elementară, constatativă, printr-o chenoză semantică, prin umilirea metaforei. Dar autorul nu uită să lase pe parcurs instalații, o lucarnă, un periscop care să ilumineze și să transfigureze tot scrisul, dilatănd parametrii de interpretare ai poemului: „lumi care nu există/ linii/ plane/ puncte lichide fosforiene/ pe fundul dublu al acestei mări albe// un ochi cu creier cuvîntul!” (*naivă IX sau gesturi aproximative*).

De fapt, aproape toate poemele sale nu sunt decât extensiuni de haikuuri. Autorul a învățat foarte bine lecția conciziei, limpidiității, eficacității maxime pe care le urmărește în creațiile sale, recursiv, cu tenacitate.

Ochiul, pe care îl folosește ca motiv de bază, nu este organul vederii, ci filtrul cunoașterii, comportându-se vegetai, înverzind, înflorind, atunci cînd își împlinește funcționalitatea.

Făcînd chirurgii lirice de mare finețe pe îngemănarea dualistă a ființei omenești, poetul își sensibilizează discursul, îndulcindu-și propensiunea spre hieratic: „tîrziu ai înțeles că era timpul să te urnești din liniștea

amăruie ce începuse peste noi să cadă și-ai deslipit sfioasă ca o sfință trupul de lîngă trupul meu de din lăuntru și l-ai lăsat-n afară să se vadă în toată frumusețea lui barbară și sufletul nebun să ridă singur!” (*coborîrea de pe perete sau mîntuirea prin zugrăvire*). Interesante sunt titlurile poemelor, care fac o mică demonstrație de suprarealism sau de frondă avangardistă, realizând corelări complexe cu textele.

Poetul face și exercițiul unei lirici mai organice, mai lumești, evocînd locul natal, *Păcala Făgețelului* sau orașul instrucției militare, *Caracal*, apropiindu-se stilistic de Marin Sorescu. În afara câtorva poeme care disordează cu imaginea de ansamblu a cărții, celelalte sunt unitare, omogene, definindu-l pe autor. Mai trebuie notată grija pentru construcția structurată, volumul avînd un *prolog*, o *addenda*, precum și un cuvînt de argumentare, (panto)mimîndu-se astfel un canon discursiv. De altfel, o ironie subtilă răzbate pe alocuri, mai temperînd tensiunile expresioniste. Minimalistă, poezia lui Petruț

cronica literară

Pârvescu are o anume cristalinitate realizată prin caracterul ei reductibil, prin elementaritatea ei profundă, printr-o polisare asiduă, dusă până la obținerea formei optime a ideii.

Textele au rezonanțe existențiale, transmițînd, așa cum și-a propus, *știri* despre autor, constituind *gesturi* tulburătoare, intense, avînd vioiciunea unor șocuri electrice: „cresc/ dau sensului năluciri multiple/ sau poate numai vin din urmă/ răstălmăcînd mileniele așezate/ cînd mă opresc/ se pare că am amintiri ciudate/ să-pate-n maluri grele de-ndoială// sunt - poate că vin/ exist - poate că mă duc!” (*exerciții pe simulador sau joc de cuvinte*).

Poetul își încheie tomul hamletian emițînd temeri cu privire la impedimentele conversiunii gândirii în vorbire, la imposibilitatea *de a se vorbi*: „să mă pricepi/ vorbirea mea dintîi/ tot nu m-aș teme/ de numirea ta/ dar astăzi cînd numesc priceperea/ mă tem să nu pricepi/ vorbirea mea!” (*gîndul aproape de rostire*).

Impresionează la Petruț Pârvescu ingenuitatea percepției realului care este luat în posesie originar, prin anamneze, parcă făcînd efortul de a-l numi pentru prima oară, de a-l apropria, dar dînd și impresia că îl are în sine și îl proiectează, îl face vizibil/viabil. Imaginea cu care lectorul se desprinde de text este a siluetei poetului de ochiul căruia, ca un receptacul uriaș, plin cu geometrii în configurare, atîrnă lumea (sa). El duce această sarcină ca pe o lacrimă amniotică.

Nocturne

După **Viața publică** (1995) și **Proza, domnilor, proza** (1997), recentul volum de versuri **Insolența nopților** (Editura AXA, Botoșani, 2004, 111 p.), în ciuda câtorva strofe mediocre și a unor neglijențe de frazare (prea multe prepoziții în prea puține rânduri - ex. p. 8), pare a fi cea mai bună carte de poezie a lui Nicolae Sava.

Biografismul simptomatic la gurile **Golfului disperării** își dă mâna cu voința fățișă de autoidentificare a omului în lumină unei alte orientări sexuale decât cea majoritară. Recunoscându-se *diferit*, i se pare normal să fie victima preferată a malaxorului de măcinat prestigii și a cabalei aferente. Jurnalist la Piatra Neamț, N. S. se află în rând cu lumea doar formal și mimetic, căci sufletul poetului nu consimte să cadă în idolatria obiectelor și a verbului *a avea* cu orice preț. Asediat de fantasmă erotice și thanatice, omul are și-așa destule motive de depresie, marginalizat și osândit cum e doar fiindcă nu se confruntă cu problemele *grave* ale celor ce se consideră "oameni normali". În schimb, N. S. are această idee poetică valoroasă prin dramatismul și adevărul ei uman: "Câte biografii am traversat/ Doamne, câte priviri preaintristate de a nu/ le fi fost călătorul lor de o clipă/ am dezamăgit, cu câți oameni am schimbat/ priviri incandescente, cu câți am schimbat/ îmbrățișări și săruturi fierbinți!/ Cu câte dimineți aprinse și cu câte/ amurguri neclare m-am întâlnit, Doamne!/ Dar niciodată cu mine".

Cultivând cu premeditare și talent figuri retorice și tropi ce par să slujească protagonismul *poetului blestemat* (climax, oximoron, elegie), universul cărții se țese din tot atâtea ravagii ale delicatității și ale amăgirii, din tot atâtea comp-

galaxia cărților

timiri și tristeți ascunse între cuvinte: „Dacă poștașul meu tânăr îmi aduce numai facturi/ și ziare, pentru cine să mai beau acest pahar/ cu pelin, pentru cine să mă mai bărbieresc în dimineața/ aceasta, pentru cine să încordez din nou ceasul în seara/ aceasta, în moartea aceasta?/ Pentru voi care citiți și cotizați la suferința aceasta?”.

Doliul spiritual, solitudinea aproape materială, nefericirea se degajă prin porii unor ample strofe cu virtuți de partituri muzicale apte să capteze și chiar să codifice semne, emoții, dureri, simboluri, sensuri și noime. Credibile poze neoromantice ("nefericitul orașului", "epava", "nimicnicia mea funciară", "aștept să fii împuscat") transmit vocația crepuscular-selenară a poetului Nicolae Sava de a-și ostenta plânsul interior, visele singulare, rugile și versetele, amorurile părelnice, ispitirile, într-un cuvânt confesiunea incontinență a multelor păcate ce-l apasă și pentru care va să dea socoteală "la judecata de apoi, cumplită și amară/ doar eu voi ști răspunde, plângând în locul meu".

Braț la braț cu Radu Stanca, dar și cu

Bacovia, N. S. scrie **Cu barca pe Yahoo**, un impecabil poem postmodern demn de un poet alexandrin ce știe a se desfăta într-o călătorie virtuală, îmbarcându-se precum odinioară Rimbaud pe "corabia beată", dar și o șaradă fără cusur: "Prin gară trec bărbații care au patul prea larg/ și femei despuiate la suflet cât trebuie, dar eu/ rămân cu câteva cuvinte în brațe întrebându-mă/ ce se vor face liniile de fier călărite de trenuri/ când eu nu le voi mai mângâia decât cu gândul". Dincolo de acest echivoc cu un mic rictus, iată emblema-metaforă sub care se împlinesc viața și lucrarea lui Nicolae Sava: "Ochiul meu treaz se deșteaptă/ mâna prinde paharul și îl arată la cer/ cerul încuviințează și îmi toarnă absint dintre stele. Lângă banca din parc unde stau/ s-a așezat luna. Știe și ea: a venit clipa/ măreață când se desfac fermoarele/ cerului. Muncitorii stelari/ intră în schimbul de noapte".

(geo vasile)

Rigorile tradiției

Cea mai recentă apariție din seria postumelor magheriene (**Cărămida cu mâner** - antineoroman scris în 1968, publicat la Editura Arania, Bv., în 2006) surprinde prin singularitate atât în contextul general al literaturii timpului când a fost realizată, cât și în contextul mai restrâns al operei lui Darie Magheru.

Dacă proza (**Nemuritorul în solitudine și durerea**) și dramaturgia (**Forum Traiani**) autorului brașovean se află sub inflexiunile tragicului existențial de maximă densitate, în **Cărămida cu mâner** terenul narativ este adjuccat în termenii absurdului ilar, în dimensiunea unui puzzle imposibil de asamblat armonice și coerent. Piesele destinate re-compunerii întregului îi fie au contururi ce nu se potrivesc, fie lipsesc din „dotarea” individului/personajului ce se erijează, din timp în timp, în creator al unei ontologii și al unui *axis mundi* rupte, înstrăinate de tot ce s-ar conveni să fie original și/sau original. În aceste condiții, trama epică alunecă - prin voința „antineoromancierului” - în derizoriu și grotesc, în degingolada unei scene de *teatrum mundi* unde totul începe, dar nimic nu se termină, moartea însăși intră într-o zonă a relativității, nemaifiind tratată cu gravitatea rezervată, de obicei, ideii de finitudine.

Abordând registrul comic și ironic, Darie Magheru nu pierde din densitatea ce caracterizează viziunea lui asupra lumii. Dacă există, în ansamblul romanesc, o conștiință reflectoare, aceea este a naratorului care privește spectacolul dezarticulat al „jur-împrejururilor” și îl reproduce invitând la meditație. Câteva episoade ce preced corpul propriu-zis al romanului anunță deja un univers al alienării (o actriță înnebunește, Grigore Grigore îl informează despre această situație pe inspectorul Ignat C. și conchide „trebe s-o internăm”), al grotescului (inspectorul este informat prin „ușa de placaj a șifonierului său zidit - căruia i se blocase iară broasca”), al absurdului (alte personaje, la o nuntă, periază sarmalele punându-le pe făraș, le spală „câte

una.. și mai mult mazăre decât cartofi”) și a dezintegrării miturilor și componentei sacre (actrița nebună susține că e „rămasă grea ce purcedere de la fiul”, borurile pălăriei, desprins de calotă, stau pe capul lui Grigore Grigore „c un fel de nimb căzut pe urechi”).

Este un univers de tip urmuzian, dispersat în secvențe incoerente, cu personaje ce apar și dispar fără ca istoria lor să ajungă neapărat la un capăt și să aibă cursivitate. Nu există o acțiune propriu-zisă, singurul fir epic ce conduce la aliniere cronologică a câtorva evenimente este ce care dă cărții nuanța de roman polițist: la un moment dat este găsit cadavrul lui State Broajbi: fost poștaș și „invalid de profesie”, inspectorul Ignat C. derulează o anchetă, stabilește un cerc de suspecti etc.

Într-o astfel de lume nimic nu zdruncină pe nimeni, moartea nu îndurerează, cel mult sperie pe moment; reacția în fața mortului găsit pe pașiște devine comică: „bătrâna (care găsește mortul) - a dat să-și facă cruce, dar nu se mai putea înțelege cu găteaja mâinii; cât despre limbă - i se făcuse scoică, tot de aceea, noroc cu picioarele (...) s-au descurcat și singure... după u la dreapta-mprejur - încercase la stânga, da' acolo era zid! - a nimerit prin cea dintâi poartă mai șubredă direct peste porcul bălțat al lui Ciorofleacă”. Căderea bătrânei peste porcul Ciorofleacă este mai gravă decât posibila crimă întrucât porcul (botezat ulterior Richelieu) întrupează un vis, o aspirație: „el, ciorofleacă, în visase porc (...) își dorea un porc al lui personă și îl obținuse!”. Asta explică de ce tot tribu Ciorofleacă sare în apărarea rătănului. Magheru parodiază aici, prin războiul în registrul minor al proprietarilor porcului, lupta pentru apărarea unui ideal, a unui vis (doar aparent amenințat).

Scriitorul consemnează datele unei comunități care continuă să existe fără să ființeze, a cărei centru vital este cărciuma „la jegosu” și în cadrul căreia culturalizarea („desăvârșirea instrucțiunii intelectuale”) se face ieșind cu grăsunul bălțat la păscut. Este o comunitate ce s-a dezis de arhetipuri și se complăce în standarde, se bălăcește în zgomotoase desertăciuni, se modernizează (un fost birjar își vinde caii și achiziționează un Crysler vechi, murind beat, primul drum cu mașina, pentru că „șoseaua nu a bifurcat exact acolo unde avea el nevoie”) și își pierde discernământul. Semnificativ, porcul, care „e un ce concret, cu șorici viu, nu-i nici bean nici văzduh sau toate celelalte - penetrabile cu pasul”, este preferat taurului totemic la care se face trimiteră într-una dintre numeroasele digresiuni naratoriale. De altfel, tocmai aceste digresiuni sau divagații confluencă în sensul un contraoferte la degingolada lumii reproduce comic. Din perspectiva observațiilor colaterale, romanul poate fi citit și ca o profesiune de credință Darie Magheru pledând pentru arta/creația revelată - posibilă numai în condițiile unei îndelungate respectări a rigorilor tradiției și accesibile numai celor inițiați, adică celor asemeni „magurilor” Altamirei care cunoșteau și pretuiiau rol și sensul totemului.

(mihaela malea stroe)

1) **Bârfitor la colț de univers...**
(Calistrat Costin)
Editura „Casa Scriitorilor“

2) **aceste zile... these days...**
(Dionisie Duma)
Editura Arhip Art

3) **Mic jurnal discontinuu**
(Ioan Pinte),
Editura Eikon

În scrisul său literar, nu și în cel de toată ziua, Mateiu I. Caragiale folosește în mod constant și (după aprecierea mea) abuziv cumulul, îngrămădirea de epitete pentru a caracteriza pe câte un personaj sau o situație care, altminteri, este destul de lămurită. Spre deosebire de tatăl său, un adevărat virtuoz al vorbei scurte și precise, a relatării aproape telegrafice, fiul își complica darul firesc de povestitor cu lungirea și lăbărțarea vorbei, revenind asupra celor mai înainte spuse, de unde rezultă o oarecare confuzie, cu atât mai ciudată cu cât spațiul de desfășurare este, chiar și în romanul **Craii...**, foarte redus, mai mic decât 200 de pagini. Dar, mai ales, i-ar fi de reproșat că voința de a adăuga, insistența caracterizărilor făcute nu „prin acțiune” duce la rezultate contradictorii, victimele principale fiind Pirgu („omul așa de fin, fecior de boier”) și Pașadia („ciocoiul borât”), despre care ajungi să nu mai știi ce să crezi.

Procedul a fost blamat dintru început de G. Călinescu, partizanul romanului de tip clasic, acestuia displăcându-i nu doar „narațiunea” încălțită, dar și „notele puse de autor”, pentru ca și mult mai deschisul în concepții Șerban Cioculescu să afirme foarte târziu că „nimic nu este în acțiune, ci totul în enunț, specific modului liric” (și cred că Barbu Cioculescu ar fi trebuit să menționeze și să discute această importantă judecată din 1966, în fond aprecierea fiind și a lui Ovidiu Cotruș, care reia aproape toate reproșurile criticii precedente în cartea sa din 1978).

Caracterizarea prin „adjectivare” (îmi vine

opinii

să-i zic) pe care și autorul studiului **De la Mateiu citire** o remarcă sub forma „triadelor” verbale, nu prea e obișnuită stilului „obiectiv”, ambiționar de mulți și salutat de E. Lovinescu și de critica post-lovinesciană, dar tendința de a încărca are consecințe mult mai grave, ducând în unele cazuri la neverosimilitate, cei doi „eroi” și victime ale procedurii fiind copleșiți de epitete contradictorii sau prisositoare, ceea ce ridică semne de întrebare la adresa identității lor: numai faptul că „țicneala” caracterizează și pe alții (sau cel puțin bizareria, precum pe sora lui Maiorică sau demența declarată pe mama acestuia însăși).

Dezechilibrul mental bântuie în universul matein. De la Sir Aubrey de Vere, la mai toată lumea **Crailor...** și sfârșind cu Ministrul din **Sub pecetea tainei**, personaje aparent normale, a căror comportare se dovedește însă cu totul altfel decât ar rezulta din insistentele prezentări sau „înfățișări” ale Povestitorului. Enunțurile nu se limitează de a încărca, ci și la a duce la ambiguitate sau la voința artificioasă spre mister, care ar rezulta, pentru cititorul obișnuit, din fapte. Așa e adăugat în casa Arnotenilor un personaj fără identitate, o fetiță cretină, despre care ni se sugerează că ar fi opera lui Maiorică cu una din fetele sale: la Pașadia, omul așa de izolat în singurătatea pe care i-o asigură locuința lui blindată față de orice intruziune străină, s-ar afla sechestrată o femeie, ale cărei urlete se aud din când în când, iar Pirgu, cel copleșit de atâtea păcate și virtuți negative, are, în trecutul său, nu doar înșelăciuni și matrapazlăcuri, ci și câteva crime, ceea ce sugerează că s-ar putea să fi comis și cel de mai înainte.

Încă de mult, Vladimir Streinu (un poet mai puțin atent la derogările de la linia pretins realistă a romanului contemporan) a pronunțat cuvântul „excepționist”, cu valoare aplicabilă

La farmecul lui Mateiu (III)

alexandru george

și la viața personajelor, și la universul lui Mateiu - ceea ce s-ar putea extinde și la psihologia acestuia însuși. Nimic nu e exponențial în cele înfățișate, mai ales când sunt ostentativ propuse. Așa s-ar explica desconsiderarea „realistului” Mateiu, pe dubla linie a bizareriei ieșite din comun a universului său, dar și a felului în care e înfățișat.

(Este reproșul pe care mi l-a adus și mie Ovidiu Cotruș, un detractor, în fond, al lui Mateiu, care a socotit originala sa orientare artistică rezultatul unui deficit, adică neputinței de a vedea realitatea și a se amăgi cu visuri compensatorii. Or, în realitate, dacă Mateiu nesocotește tipul de narațiune realistă, și o propune pe cea lirică, a „trâmbei de vedenii” - rezultat al tipului său narativ, de ficțiune memorialistică, nu înseamnă că momentele, chiar „cadrele” realiste, uneori îngroșate prin cumul ar lipsi; visările sau momentele de-a dreptul onirice sunt amestecate cu scenele cele mai prozaice, privirea spre înălțimi coboară oricând „jos” și chiar foarte jos, în substructura societății, ba și a umanității dezvăluind în personajele slăvite cele mai reprobabile și inavuabile porniri și comportări, îndeobște ascunse. Toată lumea e văzută „în adânc”, în sens genealogic, dar și psihic, nu o dată forțându-se nota.

Un pas în plus peste acest excepționism prin complicare, formulă a unei observații îndeneabile, l-a făcut Șerban Cioculescu într-o pagină mai tandră a sa, el imputând caracterul general nespecific al lumii **Crailor...** singurul tablou „bucureștean” fiind după el acela al Arnotenilor (pe Pantazi și Pașadia considerându-i străini), o expresie a degenerării, „sfârșind în desfrâu, mizerie și nebulie, printr-un cumul de îngroșări ale viziunii abjecte” (**Crepusculul aristocrației în roman**, 1966). Cu alte cuvinte, personajele, simple fantoze, strident colorate, nu sunt reprezentative, scenele efective „trăite fiind datorite lui Pirgu, abject petrecăreț bucureștean, vomitat de suburbie, dar menit de autor să urce în deriziune, după întâiul război mondial, toate treptele măririlor burgheze, după ce, tot în derădere, fusese pus să exprime în mod burlesc idealurile naționale”. Desigur că la data când scria, venerabilul autor nu-și putea exprima verde gândul: că țara noastră avea în elita conducătoare alte tipuri umane decât cele care apar în **Craii...** și triumful, chiar după război, n-a aparținut unor inși care începuseră prin a fi „rișcari, giolari, codoși” etc. și nici care confundau Academia Română cu cea de biliard. Marii boieri ca Dinu Sturdza, Th. Rosetti, P.P. Carp, G.Gr. Cantacuzino, N. Filipescu și, ceva mai jos (dar nu foarte) frații Lahovary, frații Brătianu, în fine T. Maiorescu, Al. Marghiloman, Take Ionescu, Spiru Haret, N. Iorga, ar fi avut păcatele lor, dar fără asemuire cu „fantoșele” din **Craii...**

Răzburarea post-belică a paraponistului Mateiu I. Caragiale arc ca victimă doar ratarea figurii lui Pirgu, singura cu o evoluție în consonanță cu ceea ce a fost triumful societății românești mai târziu, în timp ce toate celelalte dispar, părăsesc scena ori se presupune că n-au mai avut ceva interesant de arătat.

Numai că, dincolo de aceste exagerări ale veleitarului nerealizat, se străvede o realitate certă: privirea omului și scriitorului e de maximă pătrundere, iar intuiția istorică pe unele laturi unică în tradiția considerării trecutului românesc. Scenele acute, chiar tari, viziunea

copleșitor negativă alternează cu evocările lirice, deloc „parazitare”, cum le numise Șerban Cioculescu, ci denotând adevărata „estetică” a artistului. Or, aici avem a-i reproșa ceva exegetului său ultim, chiar în capitolul de mare importanță, al comparației dintre tată și fiu: capitolul acesta, magistral, e întreprins între două figuri umane, între tată și fiu, nu între doi artiști - unde contrastul ar fi reieșit și mai viu, cititorul trebuind să-l caute în secțiunea inițială, despre *Pajere*, unde structura fundamentală lirică este recunoscută din capul locului drept definitorie la un artist cristalizat cu mare precocitate încă de pe atunci. După cum e considerată în toate consecințele experiența sa „estetă”, mai mult parnasiană, dar și post-romantică, mai puțin simbolistă, Mateiu fiind omul altor vremuri și al altei formații artistice, care nu întoarce spatele realismului și chiar naturalismului, dar nu e prins între acestea precum tatăl său, dar și-l asumă și-l servește pe alocuri, în evocările sale contrastante, în modul cel mai pregnant.

Acest capitol, al comparației dintre tată și fiu, situat de Barbu Cioculescu în *Anexa* cercetării sale, nu e doar o pagină magistrală de aplicație caracterologică, ci și una care-l scoate pe Mateiu de sub dependența lui Ion Luca; exegetul izbutește să-i smulgă eligia, care pentru critica mai veche fusese un simplu medalion pe soclul statuii unui mare scriitor și să o transforme într-un monument de alte dimensiuni, cel meritat.

Problema lirismului la un scriitor cu o privire așa de percutantă și cu o dispoziție așa de scormonitoare (întru care nu se impune altă comparație decât cu cea a lui Argezi) deschide pe aceea a romanului liric, pe care eu am atacat-o în dubla-mi calitate de monografist al lui Mateiu, dar și de romancier, care am văzut (trezind doar ironiile suficientului Ovidiu Cotruș) în **Craii...** cea mai radicală tentativă de nesocotire a narativismului clasic, verificat și în literatura noastră de îndestule reușite.

P.S. Grație lui Barbu Cioculescu am luat cunoștință de cenzura închinată **Crailor...** de C. Fântâneru, unul dintre „cuduții” literaturii interbelice. Textul acestuia este memorabil pentru că e rarissim în generația autorului lui **Interior** (1929), un roman care folosește ficțiunea jurnalului, deci asemeni lui Anton Holban, Mircea Eliade, M. Sebastian, Sergiu Vladimir etc., eventual Mihail Villara, o generație „trăiristă” care l-a nesocotit pe Mateiu I. Caragiale, considerându-l cel mult un agreabil artist anacronic, vorbind din străfunduri ignorate de societatea românească din anii apariției cărții sale, angajată cum era galopant în direcția modernității („Mi se pare o glumă nesărată să consideri **Craii de Curtea Veche**, care e o carte puțintică și excelentă „o carte mare”, s-a rostit Camil Petrescu, una din culmile realismului psihologic în literatura noastră, pentru ca Rebreanu, un romancier încă mai clasic, să-i arate lui Mateiu I. Caragiale o totală desconsiderare, pe lângă care rezervele în același spirit ale lui E. Lovinescu și chiar obtuzitatea implacabilă a lui G. Călinescu să pară aproape scuizabile.

Râsete, gâdilituri, țipete

râsete, gâdilituri,
țipete: din
epoca de fier. Și caii... Caii de lemn, nebunii,
care te ameteșc: în
jurul cântăreților de bălci, alergând în cerc. Și
toată cazna
părinților pe când își privesc, de pe margine,
copiii. Plătind
biletul. Părinți care stau în picioare cu
pălăria în mâini și observă că lumea de azi... Cu un chicot
disprețuitor: lumea de altădată știa
și altceva, nu
numai să zâmbească tâmp. Întorcând
capetele: la intrare, o
femeie în sutien, strălucitoare, pe o scenă,

ce soi de femeie o fi asta? Femeie
suiță pe vârful care, încet, încet se evaporează. "Se
evaporează ca o apă pe plita încinsă". O fi
în călduri, bre. Deocamdată
ea scoate limba și se adresează cui o ascultă: "pentru
a beneficia de cele mai competente
sfaturi în
îngrijirea smochinului de acasă"... Semnalând prin
aer, acolo, în spatele decorului, "pe
o insulă a oamenilor
singuri", prezența unor coline verzi,
a unor cratere...
Bă, asta-și bate joc de noi? Nici
pomeneală, are dreptate. Rostește formule magice prin
care să ne câștige favoarea... Opriți la

intrarea în grotă, din epoca de fier: aici, unde, pe rând, îi
așteaptă părinții pe
copii să iasă. Părinții și cine mai știe ce alte
bunuri netrecătoare...

Ordin de abandonare a navei

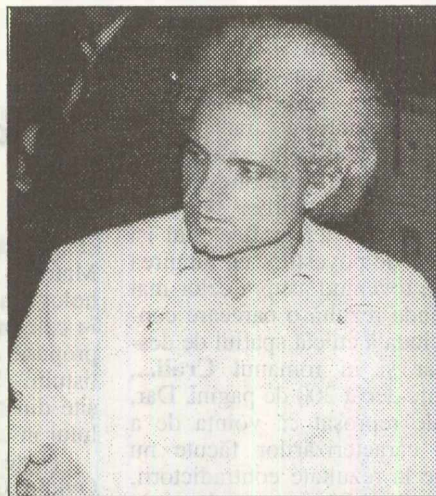
cu ochii osteniți, răsturnați de valuri, dând
ordinul de abandonare
a navei... Ridicat pe vârful unei coline de vis. Ridicat și
coborât: ah, tu, demon al
visului de preamărire. Al visului trimis de zeii
insulei natale: o dată salvat,
îmbătat de nefericire, obsedat de largul mării, pe
care au înflorit macii
despărțirii. Macii care se desfășoară în
imobilitate... Macii, până
la orizont și
pata de ulei lăsată de nava scufundată, plutind
pe suprafața apei: plus o scară,
o clepsidră, o inimă în borcan, un fierăstrău, un
echer, cinci metri de intestine,
o rindea, o balanță, toate provenind de pe același
front, scoase la mal pe o plută.
Același front de furtună. Poate

că ar trebui acuma să pronunțe și comandantul câteva
cuvinte, care să conducă
apa în organism: după dispariția navei, în circuit
închis. Acuma, în
natură: în clipa în care sufletul este tocmai pe
cale de a se desprinde...

Totul se repetă

închinată astrului, cu
senzația că totul se repetă. Că totul se petrece într-un
trecut care nu-i aparține:
o învălmășeală de brațe, picioare, organe genitale și
nisip... În

însăși acoperirea cea mai

liviu ioan stoiciu

lăuntrică: învinsă, pasională, legată de o bucată a ei,
intimă, de pământ, rățăcită
prin sălașele
proprii, statornică sieși. Îngropată în propriul său trup.
În propriu-i subconștient. Răspândind
anual alte și alte
mlădițe, ca orice mort. Mlădițe din cine mai știe ce stirpe:
destinate
împăcării sufletelor cu ele însele, după ce părăsesc trupul.
Acum, dezrădăcinate, nu departe de schelet.
Schelet în lumina lunii:
lucind iarna, vestigiu al unei vechi credințe. Ce
credință? Până

să dea căldura: credință batjocorită de toți. Părelnică,
împuținată:
a cărei goliciune sentimentală, păzită de un blestem, e
închinată astrului - care
o ia mereu de la început.

De la început n-a fost decât o insulă

cu cap de fluture, căzut pradă unui
zbuțum
neîncetat: arătând că, din vremurile cele mai îndepărtate,
numai cei asemenea lui
au putut fi cetățeni. Cu aripile catifelate, de un roșu
închis, cu puncte
gălbui și albastre pe la colțuri. Pălit de vânt.
Pălit de vânt, dar
neîncetând nici o clipă să creadă în nu se știe ce cult
al puterilor
nevăzute: "cu sunt primul
socotit vrednic de a fi fost de la început păstrat în
scris"...

De la început n-a fost decât o
insulă. O insulă
rotunjită, înconjurând cu timpul conul unui vulcan.
O insulă plină de nisip și cenușă,
neînduplecată. Aceeași:
nu se simte? Cu aceeași stăruință îndreptată spre
mai bine...

Fire de nisip și cenușă aranjate în
formă de cap de fluture. Fire de nisip și cenușă
sedimentate
în formă de cap de fluture. Fire de nisip și
cenușă, antice? Fire de nisip și cenușă și nici un licăr.

Fire de nisip și cenușă fierbinte i se scurg
inesizabil printre degete:
arătând că în vremurile cele mai îndepărtate... Căzut
pradă unui zbuțum interior.

Pe măsură ce timpul trece, visăm tot mai intens la lucruri ce s-au petrecut demult. Ficționalizat, trecutul ne apasă tot mai greu. Îl simțim ca pe o povară pe umerii noștri slăbiți. Trecutul: cea mai originală și mai profundă creație a noastră. Ne silește a-l lua în seamă, ne somează să ne oprim din mers. Mai cu seamă în cursul nopților insomniace ne tulbură ca o voce a nimănu, vocea impersonală a ficțiunii ce s-a despărțit de noi, chemându-ne în spațiul său nehotărnicit.

27 septembrie 2004. Dan C. la telefon îmi spune că aş urma, în **Vorbire** o „cale imperială“ de mijloc, ferită de culorii temperamentale. Am îmbătrânit? Am obosit mișcându-mă de la un prilej de polemică la altul, poate tot mai mașinal, mai puțin angajat în ființă? Nu mi se pare imposibil. Vine cu încetul, în afara voinței și chiar a percepției noastre, o vârstă a tasării umorilor, a potolirii expresive, în care nu ne trădăm neapărat pe noi înșine, dar pre-simțim că nu peste multă vreme vom părăsi lumea. Poate ne vom părăsi (în ce grad, Doamne?) și propria ființă. În orice caz, vom trece dincolo de hotarele acestei lumi, căreia dorim a-i aduce un semn final al împăcării, fie și relative. Împăcarea e o iubire domoală, prudentă, ce se naște din teribilele goluri lăuntrice.

memorii

Cineva spunea că Paradisul s-a împlinit abia după alungarea omului din acel mirific ținut. Poate că da, ca și, la scara individului, Paradisul copilăriei - ficțiune mântuită prin real și real mântuit prin ficțiune - așa cum ni se înfățișează într-o nostalgică depărtare...

Nu cumva sub gestul de respingere cel mai justificat, sub contestația cea mai firească încearcă a se piti, cum îmi spunea deunăzi cineva, pornirea arivistă? Dar în conformism, obediență, lingușire nu se află *cu certitudine* același afurisit arivism? Nu cumva o astfel de teorie defetistă încearcă a dezamorsa prima ipostază în favoarea celei de-a doua? Lupta conformismului împotriva inconformismului fiind reproabilă, cea a inconformismului împotriva conformismului nu se cuvine oare sabotată prin toate mijloacele? Mai ales azi, când apele nu s-au despărțit de uscatul unei „noi epoci“, astfel încât pescuitul în apă tulbură a devenit un sport

Fișele unui memorialist

gheorghe grigurcu

național! Ce fericire pentru unii (destui!) să vadă inconformismul dezarmat, compromis, lăsat la discreția conformismelor care... arbitrează!

„Căci dacă trebuie ales între bine și rău, aceasta însemnează că libertatea s-a și pierdut: răul a pătruns în lume și a luat locul alături de *binele suprem* divin“ (Șestov).

„Omul nu poate avea nici o legătură cu răul: atâta timp cât răul există, nu există libertate; și tot ceea ce oamenii au numit până acum libertate nu e decât iluzie și înșelăciune. Libertatea nu alege între bine și rău, ea distruge răul“ (Șestov).

Libertatea: puțința ca, plecând de la slaba ta putere, să săvârșești *orice*. E o sporire infinită a propriei tale puteri.

Libertatea: șansa de-a combate răul dinlăuntrul tău sufletesc.

Să ratezi un lucru pentru a te convinge de *capacitatea* ta de a nu-l înfăptui.

A te mântui: a opta pentru un afect.

Nu sentimentul umilește rațiunea. Ea nu poate fi umilită decât prin sine.

Îngăduie să cadă în conștiința ta o sămânță, una singură, un germene minuscul care să *lucreze* mai eficace decât ansamblul ce riscă a te inhiba.

„Nu mai reprezintă un secret pentru nimeni că americanii, cei mai bogați oameni din lume, sunt și cei mai «doțofani», mai bine de jumătate din populația Americii suferind de diverse forme de obezitate. Problema este cu atât mai gravă cu cât există tot mai mulți copii supraponderali, încă de la vârste fragede, iar numărul deceselor cauzate de boli cardiovasculare, asociate obezității, a devenit alarmant. Desigur că, în fața acestei probleme stringente, un popor inventiv precum nepoții Unchiului Sam nu putea sta cu mâinile în sân și de aceea în ultimii ani au apărut zeci de diete și de rețete miraculoase pentru slăbit, unele valabile, altele rodul fanteziei unor șarlatani dornici de câștiguri rapide pe seama... grăsimii și a

naivității compatrioților lor. Cea mai la modă dietă peste Atlantic este, la ora actuală «dieta lui Iisus», numită astfel pentru că ea nu cuprinde decât mâncăruri despre care evangheliile susțin că Mântuitorul le-ar fi gustat. «Să te întrebi ce a mâncat Iisus reprezintă cea mai indicată cale pentru a rămâne sănătos, suplu și curat, spune doctorul Don Colbert, din statul Florida. Se știe că, la cina cea de taină, Iisus a mâncat pâine, a băut vin și că, în rest, vegetalele și carnea de pește reprezentau mâncarea obișnuită în Iudeea acelor timpuri. Ca și creștini, ni s-ar părea o blasfemie să dorim să urmărim pildele morale, de viață, ale Mântuitorului, să avem un comportament exemplar față de ceilalți oameni, dar să nu respectăm și obiceiurile alimentare ale primilor creștini...» (...) «Din dieta zilnică nu trebuie să ne lipsească alimentele aflate și pe masa lui Iisus acum două mii de ani: carnea de pește, legumele, lipiile, uleiul de măsline, mierea și vinul curat. În schimb nu trebuie să ne atingem de carnea de porc, care este bogată în acid arahidonic, un acid gras inflamator, care favorizează apariția obezității. Ceea ce propunem noi oamenilor nu este doar o dietă alimentară, ci și una spirituală, întrucât doctrina creștină implică și o viziune holistică», spune Don Colbert“ („Dracula“, 2005)

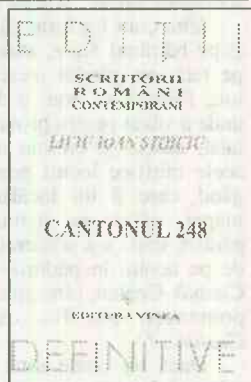
Adevăruri atât de disprețuite, încât sunt silite a recurge la fals pentru a fi luate în seamă. Falsul cel mai inocent: teatralitatea.

Voința? Nu merită să vrei decât lucruri imposibile.

Obișnuiește a miroși un text ca și cum ar fi o floare.

După Marx, orice dramă care se repetă devine o farsă. Dar dramele se tot repetă, în tipare relativ stabile, din zorii umanității până-n prezent. Ca și, de altminteri, farsele. Oare simpla repetiție să ducă la un „salt calitativ“ în jos? Nu există oare esențe și, în paralel, viduri morale care dăinuie, indiferente la reluări?

1) **Cantonul 248**
(Liviu Ioan Stoiciu)
Editura Vinea

2) **Suflet pentru suflet**
(Adela Vișan)
Editura SIAJ

3) **Femeile**
(Adela Vișan),
Editura SIAJ

Întâlnirea cu poemele lui Petre Stoica este cu atât mai surprinzătoare cu cât poetul se situează, alternativ, pe două planuri. Primul caracterizează poemele cu care debutează recentul volum (Editura Brumar, 2005): **In memoriam Alin Gheorghiu, Credeam că se poate bea o cafea**, poeme ce reiau, într-o oarecare măsură, tonul și atmosfera cu care poetul și-a obișnuit cititorii. În același ton este scris și poemul **Proscrisul urbei** și, în sfârșit, **O diversiune perfidă** din care voi reda câteva versuri: „Citesc ziarul matinal/ cineva sună insistent la poartă/ întrerup lectura ies trag zăvorul/ nu este nimeni“. Semnele unui suprarealism adaptat, aproape subliminal îl întrezărim totuși în primul poem, cel dedicat pictorului Alin Gheorghiu: „pe ușă intră un vultur cu o floare neagră în cioc/ pe întinsul mării plutesc/ bilete de loterie din veacul trecut/ a câștigat naufragiatul“.

Se poate afirma însă că poemul **Elegie prenocturnă** este simptomatică pentru tonul în care este conceput volumul, pentru noua notă în care poetul își articulează, după cum lasă a se înțelege, noua

aniversare

paradigmă poetică: „Din spatele grădinii printre copacii denși/ seara se desfoaie o fereastră luminată“.

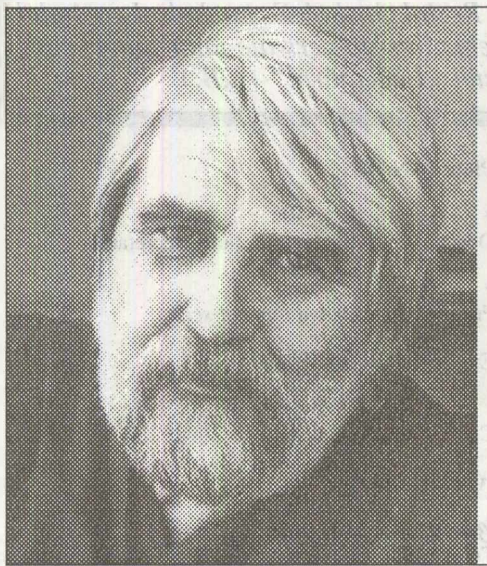
Poezia onirică, inerentă în fapt oricărui act poetic, este accentuată în acest volum de cel de-al doilea plan pe care se situează poetul în desăvârșirea arhitecturii prezentului volum. Este vorba aici, după o formulă a lui Martin Heidegger, că omul rezidă în ec-sistențial care, conform aceluiași filosof, „este locul în care esența omului păstrează proveniența determinării sale“. Considerând, pe urmele aceluiași filosof, că *eliberarea limbii din strânsoarea gramaticii înspre o configurație mai originară a esenței revine gândirii și poeziei* (s.a. - M.H.), apare legitimă întrebarea: care este, lingvistic vorbind, adevăratul Petre Stoica: cel din masiva antologie **Carnaval prenocturn** ori cel din **Pipa lui Magritte?** Întrebarea ni se pare cu atât mai legitimă cu cât „ec-sistența... nu este doar un temei al posibilității rațiunii, ci (...) este locul în care esența omului păstrează proveniența determinării sale. (...) Limba, susține Heidegger, este locul de adăpostire a ființei“.

În **Pipa lui Magritte**, Petre Stoica ni se dezvăluie ca fiind, din abisurile ființei sale creatoare, „deschiderea-luminoasă“ (*das Lichtung*).

În același timp, nu putem eluda că poetul a fost, incotestabil, de atâtea ori precizat aspectul, un poet al socialului,

Ființa în propriul eu

fără însă ca o abrodare exclusiv sociologizantă (o posibilă și de multe ori dificil de ocolit capcană interpretativă) a

petre stoica

poemelor sale să fie tocmai oportună. Numai că aici, în acest volum, P. Stoica ne dezvăluie, oarecum surprinzător, „esența estatică a propriei ființe creatoare și care rezidă în această ec-sistență, care rămâne diferită de *existentia* (lat.) gândită metafizic“ (**Realitate și duiosie**).

Ceea ce frapează în **Pipa...**, spre deosebire de volumele anterioare este limbajul. El nu este, în esența lui, o exteriorizare a unui organism, ci o apariție care luminează, dar și ascunde, este apariția ființei însăși în propriul său eu (poetic).

De astă dată, marele poet se situează mai degrabă în afara adevărului ființei (ec-sistenț - *das Hinans-stehen*), în timp ce simpla existență, cea care a manevrat și relevat tipul de poezie anterioară, înseamnă *actualitas*, realitate „spre deosebire de pura posibilitate ca idee“ (**Un teritoriu un loc**).

Noi gândim limba, spune Heidegger, pornind de la corespondența cu esența omului, în măsura în care această esență este concepută ca „unitate corp-suflet-spirit“. Poemul **Fără titlu** (pag. 34/35) este edificator în acest sens, dar subliniem că relația adevărului ființei cu omul rămâne învăluită, după cum tot astfel rămâne învăluită, sub semnul unei difuze

doru timofte

maniere hermetice, explicitarea metafizică (onirico-suprarealistă) pe temeiul limbii care „ascunde esența limbii ce ține de istoria ființei“. A se vedea în acest sens poemul **Sfaturi metafizice**. Nu aş pregeta aici să întăresc cele spuse cu o expresie destul de sugestivă și care îi aparține lui Parmenide: *esti gar etnai* (este într-adevăr ființă).

În **Pipa...** Petre Stoica este o ființă - poet care transgresează, alternativ, ca modalitate de expresie și construcție poetică, realul și oniricul, pentru ca mai apoi să apară, aproape imperceptibil, detașarea, situarea în afară (deja amintitul *Hinaus - Stehen*) adevărului ființei.

Cu toate această transgresare a ființei realului și, apoi, a regresiei în suprarealismul - oniric, poetul rămâne, indubitabil, un excelent exponent al „faptului - de-a-fi-în-lume“ (*in-der-Welt-sein* - M.H.): „am așteptat o lună un an un deceniu/ ba chiar calendarul jupuit/ indică o jumătate de secol“ (**Arta de a îmbătrâni**). Ca și în celelalte volume, se poate observa și aici că limba se situează în „chiar slujba medierii specifice căilor prin care se propagă - desconsiderând orice limită - obiectualizarea sa ca accesibilitate uniformă a totului pentru toți“ (M.H.). Ar mai trebui adăugat că această „situare în afară“, ca ec-sistență, semnifică situarea poetului în spațiul pe care, în timp, l-a circumscris și asumat, ca loc din care și-a extras propriile-i determinări: tematice, uneori lingvistice etc.

Aminteam mai sus că limbajul poetic al lui Petre Stoica, din prezentul volum mai cu seamă, dezvăluie, dar și ascunde, semantic, mesajul poetic. Totodată trebuie spus că poetul ființează în așa fel încât el este acel deschis care se închide, repetabil, iar deschiderea, cea care luminează (*Erklärungen*) are menirea de a insera în însăși ființa creatoare trăsătura fundamentală a existenței dinafară, adică a situații extatice în interiorul adevărului ființei poetice (**Nedumerire, Casa poetului din Jimbolia**).

În final, plecând de la o afirmație apodictică a des citatului filosof german cum că „ființa este ceea-ce-este-cel-mai-aproape“, se poate afirma fără nici o îndoială că cea mai aproape de poetul Petre Stoica este *Poezia*, cea care dezvăluie ascunzându-se după un văl, care „se dă și se refuză totodată“.

Scriitorul Yehuda Amichai s-a născut în anul 1924 în Mürzburg, Germania, într-o familie de comercianți evrei ortodocși. În 1935 au emigrat cu toții în Ereț Israel, stabilindu-se în Ierusalim.

Poemele sale au fost traduse în 29 de limbi. Pe lângă poezii, Yehuda Amichai a mai scris două romane, un volum de proză scurtă și câteva piese de teatru.

Yehuda Amichai este prin excelență poetul Ierusalimului. El însuși spunea despre cel mai misterios oraș al umii următoarele: „În Ierusalim lucrul cel mai minunat este că întotdeauna descopăr mici colțuri pe care nu le știam. Este cel mai mic și în același timp cel mai mare oraș din lume“ (S.M.)

An păstor arab își caută capra pe Muntele Sion

În păstor arab își caută capra pe Muntele Sion
Pe dealul opus eu îmi caut fiul cel mic.

În păstor arab și un tată evreu

Fiecare prizonier în propriul eșec temporal.

Rotile noastre se întâlnesc undeva deasupra

piscinei Sultanului din valea ce ne desparte.

Nici unul din noi nu vrea ca fiul sau capra

să fie prinși între roțile

Mașinăriei „Had Gadya“.

Apoi, fiecare a găsit printre ierburi ceea ce căuta

iar glasurile noastre s-au întors în noi

tâzând și plângând.

Căutarea unei capre sau a unui fiu a fost întotdeauna

inceputul unei noi religii în acești munți.

An om în viața sa

În om nu are timp în viața sa

să aibă timp pentru toate.

În om nu are destule anotimpuri spre

să aibă un anotimp pentru fiecare țel al său. Eclesiastul

greșit vorbind despre aceasta.

În om are nevoie să iubească și să urască în același timp,

să râdă și să plângă cu același ochi,

să aibă aceleași mâini să arunce pietre și să le culeagă,

să facă dragoste în război și război în dragoste.

Să urască și să ierte, să-și aducă aminte și să uite,

să pună ordine și să semene confuzie, să mănânce și să

ligere

cea ce istoriei

să-și ia anii și să o facă.

În om nu are timp.

Când pierde, caută, când găsește,

uită, când uită, iubește, când iubește

și început să uite.

Sufletul său are toate anotimpurile,
sufletul său

este un bun profesionist.

Doar trupul rămâne pentru totdeauna

un amator. El încearcă dar mereu îi lipsește ceva, se încurcă

pe sine și nu învață nimic,

beat și orb în plăcerile

și durerile sale.

El va muri precum smochinele toamna,

zbârcit, plin de el însuși, dulce,

frunzele uscându-se pe pământ,

ramurile descarnate ațintite spre locul

unde există timp pentru toate.

Păcat. Eram o investiție atât de reușită

Au amputat

Coapsele tale din soldurile mele.

În ceea ce mă privește

Ei sunt chirurghi. Toți până la ultimul.

Ne-au demontat

Pe unul din celălalt.

În ceea ce mă privește

Ei sunt ingineri. Toți până la ultimul.

Ce păcat! Eram o invenție

De dragoste atât de reușită.

Un aeroplan făcut din bărbat și soție.

Aripi și tot restul.

Am plutit puțin deasupra pământului.

Am reușit chiar să zburăm pentru un scurt răstimp.

Poem nesfârșit

Într-un modern muzeu

Într-o veche sinagogă

În sinagogă

Eu

În mine

Înima mea

În inima mea

Un muzeu

În muzeu

O sinagogă

În ea

Eu

În mine

Înima mea

În inima mea

Un muzeu

Prezentare și traducere
Sânziana Mureșean

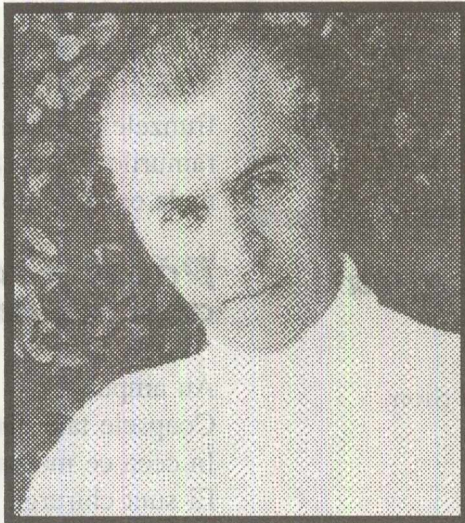
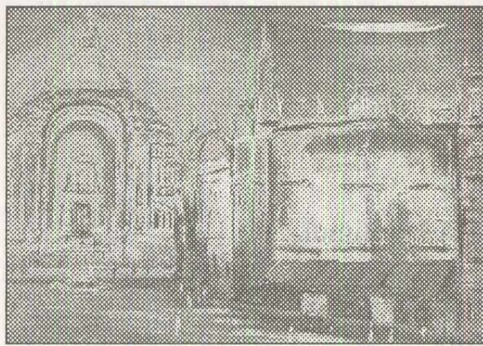
literatura lumii

Remember Constantin Calafeteanu

- sau despre dreptul la recurs în istorie -

Luiza marlene
dumitraș

Ne gândim la istorie ca la una dintre fundamentalele instanțe justițiare în raport cu umanitatea, o instanță justițiară care, legată la ochi și cântărind ceea ce se pune în cele două talgere ale balanței, îi uită pe cei nevolnici și îi ține minte pe cei care merită. Ei bine, uneori istoria gafează impardonabil și ține în afara memoriei colective personalități complexe care au tot dreptul de a exista în amintirea noastră culturală. Un exemplu cu

constantin calafeteanu

rang de referință este pictorul și scriitorul Constantin Calafeteanu. Anul acesta, în luna de sfârșit de primăvară, mai, ziua de 23, se vor împlini 95 de ani de când s-a născut. Iar anul viitor, 2007, ziua de 1

ianuarie va puncta 20 de ani de la trecerea sa în eternitate.

Constantin Calafeteanu s-a născut la Tulcea, loc de mitologie artistică doborâtă, unde a descoperit plăcerea de a picta la o vârstă fragedă. A făcut studii universitare de literatură franceză la Sorbona și de pictură la Academia Julia și Grande Chaumière (1929-1933). S-a întors în țară, a fost profesor de franceză și desen, a scris și a publicat cărți, a pictat vreme de șapte ani (1949-1956), a zăcut în pușcării comuniste, fiind condamnat politic. În 1956 redevine om liber. Scrie

plastică

pictează din nou. Oficialitățile de breaslă artistică ale epocii îl țin însă, cu obstinație într-un con de umbră. Oduce greu, dar lucrează, lucrează, lucrează.

Paradoxal, devine mai respectat ca artist în Franța, decât în România. Expun la Paris și Cannes, este menționat în **Benetic**, noua ediție din 1976 a **Dicționarului de artiști plastici**, în vol. II, la p. 450. Iată un destin care are drept la recurs în istoria culturii românești. Pledoaria va fi susținută, în curând, de o expoziție retrospectivă, un album comemorativ și **Jurnalul de artist** pe care l-a scris și semnat

Din Antichitate și până astăzi s-a scris foarte mult pe această temă. Și totuși, ea nu este încă epuizată. Fiecare autor trăiește cu impresia că poate să adauge unele nuanțe noi.

Sunt înclinat să definesc prietenia ca o relație de tip afectiv între două sau mai multe persoane. Evident că ea are și un suport rațional ce poate fi rezultat din diverse interese. Este firesc să ne întrebăm ce poate defini prietenia în primul rând. Cred că este vorba de disponibilitatea spirituală față de alte persoane. Această

texte dictate

disponibilitate poate căpăta și un colorit material. Prietenii sunt niște oameni ce se ajută între ei, atât la bine, cât și la rău. Dar adevărata prietenie se manifestă mai ales în momente de criză, când unul dintre parteneri trece prin unele neazuri.

Despre prietenie!

romul munteanu

În viața noastră cotidiană putem avea colegi și camarazi, dar prietenii sunt mai puțini. Relația aceasta de amiciție presupune anumite însușiri ce se cer a fi cultivate în permanență. Dintre acestea amintim spiritul de dăruire, generozitatea și promptitudinea. Bineînțeles că nu toate prietenii presupun un sprijin reciproc permanent. Dar acesta trebuie să fie oricând posibil. Și viața literară a cunoscut prietenii celebre, ce sunt amintite ca exemple în diverse împrejurări. Ne gândim la relația dintre Schiller și Goethe sau dintre Creangă și Eminescu. Cu câtă nostalgie a urmărit de pildă, Creangă, plecarea lui Eminescu la Iași. Corespondența dintre cei doi este o mărturie elocventă.

Prietenia salvează oamenii de singurătate, le conferă un anumit confort și o încredere mai mare în existență. La orice neceaz prietenii sunt cei dintâi la care facem apel.

Prietenia este frumoasă în sine, dar e merită să fie căutată și cultivată și pentru valoarea ei practică. Orice om se simte mai sigur de sine, mai confortabil când se găsește între prieteni, decât între dușmani.

De aceea suntem înclinați să socotim prietenia una din valorile veșnice ale umanității.

Țara zăcea bu(l)shită (sau globalizarea întreruptă)

bogdan ghiu

(urmare din pagina 2)

comoditate „strategică“, să te plasezi la același nivel de gândire și de acțiune cu „Evul Mediu“ lumii islamice, pentru care tehnostiințele contemporane nu reprezintă împlinirea, realizarea, automatizarea, „gadgetizarea“ nici unei revoluții (filosofice, mentale, sociale etc.) liniar-modernizatoare, cu o pre- sau, mai precis, extra-modernitate care cu greu se poate lăsa înscrisă în *telos*-ul violent unificator al modernității. Ne tribalizăm prin adversarii

noștri, este mai simplu și mai eficient așa, prin dorința noastră neagră, ocultă, obscurantistă de a-i distruge și de a-i supune fără a-i lumina, sau „luminându-i“ doar cu focul exploziilor.

Încep să realizez tot mai mult, și nu de unul singur, că Statele Unite sunt, de fapt, în momentul de față, principalul *adversar al globalizării* imanente, infrastructurale, visate atât de către neomarxiștii „Imperiului“ fără împărat (de tipul Toni Negri & Michael Hardt), cât și de către liberalii autentici. Voluntarismul belicos american nu poate decât să contrazică, să contravină fragilului, delicatului, transcendentalului *laissez-faire*-ism liberal, care își îngrijește resursele și

producătorii, nu le distruge. Se cuvine să ne trezim în sfârșit, mai cu seamă ca europeni, din confuzie: *nu trăim în liberalism, avem nevoie de liberalism*. De un adevărat liberalism mondial. Până una, alta însă, globalizarea a fost întreruptă de febra neoveteroimperialistă americană, rămânând să figureze un nou vițel frumos eșuat, „deturnat“, încă o utopie de conștientizare istoric ratată și fals, contrafactual realizată, la fel ca și ceea ce s-a numit „comunism“

Într-o lume *bu(l)shită*, România dă fuga și devină, după ce-a fost turcită sau sovietizată, o țară tot mai sincronă *bu(l)shită*, crezând că se plasează de partea celor mai tari, în tabăra învingătorilor. Amară decizie. Se va vedea.

ion crețu

Feminismul în bernă, femeia mereu de-asupra

meditații
contemporane

Nu știu dacă feminismul a început cu Sapho, poeta din Mytilene (considerată de Platon a zecea muză), cu Louise Labé (*la belle cordière*), cu George Sand (Hugo spunea că Revoluția din 1848 a atras în vâltoarea ei doi dintre cei mai celebri scriitori ai vremii, „une femme appelle Lamartine și un homme appelle George Sand”) ori cu Simone De Beauvoir cu al său *Le Deuxieme sexe* (1949). Cert este că mișcarea feministă are o lungă istorie, cu eroine, cu literatură, și ideologie distinctă. Foarte recent, feminismul a lăsat steagul în bernă, marcând dispariția, la 85 de ani, a uneia dintre „icoanele” anilor '60, americanca Betty Friedan. Cunoscută mai ales pentru bestsellerul *The Feministe Mystique* (1963), în care formulează „problema fără nume” - *the misery, self-hatred, neurosis, and frustration of suburban middle-class women festering in domesticity*” (după *The Guardian*). Friedan i-a acuzat pe psihologi și sociologi pentru alungarea femeilor din rândul celor care au un job și din viața publică. Studiul este construit pornind de la un chestionar pe care autoarea l-a trimis, în anii '50, studentelor din același colegiu cu ea, căsătorite, cu copii, domiciliat în suburbii. Una dintre primele manifestări ale mișcării de eliberare a femeilor s-a produs în 1968, cu prilejul concursului Miss America, prin arderea într-un coș de gunoi a unor jartiere și a revistei *Ladies Home Journal*. Ulterior, arderea sutienului și mișcarea de eliberare feminină au devenit sinonime. În *The Second Stage* (1981), Friedan suținea că feministele își alungă posibilul sprijin „fiindcă sunt arțăgoase, anti-bărbați și se opun căsătoriei și familiei”. Se pare că Simone de Beauvoir a fost atât de iritată de aceste reproșuri încât a aruncat cartea cât colo. Până la sfârșitul secolului trecut se vânduseră, totuși, deja 3 milioane de exemplare din *Mistică* etc.

Fără să intrăm în amănuntele mișcării feministe, este greu să nu semnalăm unele semne și consecințe. Printre primele, punctată și în literatură, schimbarea atitudinii față cuplu. Unul dintre primele exemple care-mi vin în minte este romanul lui Françoise Sagan, *Aimez-vous Brahms?* (1959), roman care s-a bucurat de o reușită nebună, și care a fost transpus cu mare succes pe marele ecran cu trei staruri de zile mari: Ingrid Bergman, Anthony Perkins și Yves Montand. Pentru prima oară, după știința mea, o femeie mai în vârstă acceptă, fără să scandalizeze societatea, curtea unui bărbat mai tânăr. Pe măsură ce femeile au câștigat tot mai mult teren în competiția cu bărbații, acest tip de relație - femeie mai în vârstă, bărbat mai tânăr - a devenit aproape un loc comun. Asta nu doar în literatură (film - respectiv tot o formă de literatură), ci și în viața de toate zilele. A se vedea, nu mai departe decât mariajele mai recente ale lui Demi Moore, Madonna etc. De remarcant, cel puțin în cazurile acestor vedete, ele își permit să alăuzeze parteneri mai tineri, mult mai tineri decât ele, nu doar pentru că au găsit secretul să-și amâne îmbătrânirea, ci și fiindcă din punct de vedere financiar reprezintă punctul forte al cuplului. Chiar zilele trecute

am văzut un asemenea film, *Cu dragostea la psihiatru*, cu Uma Thurma în rolul unei femei de trezeci și șapte de ani care nu are nici o problemă să se îndrăgostească până peste urechi de un tinerel de douăzeci și trei de ani. Dacă insistăm asupra filmelor este fiindcă ele au un mult mai mare impact asupra publicului decât literatura scrisă. Pe de altă parte, ele nu doar reflectă o stare de lucru, ci o și promovează cu incomparabil mai mare impact decât proza.

Un alt aspect al „eliberării” femeilor - sau, oricum, în consens cu această mișcare - constă în aceea că s-a schimbat mult și (atitudinea față de) rolul bărbatului în societate. Pe măsură ce femeile au câștigat, și continuă să câștige teren, în viața socială, cu repercusiuni enorme în cadrul cuplului, rolul bărbaților a diminuat, atât în viața socială cât și în economia cuplului. Suficient să spunem că bărbații și-au câștigat dreptul de a împrumuta rolul (tradițional deținut) de mame, de avea grijă de copii, și chiar de a primi o pensie de maternitate, în vreme ce femeile întrețin familia.

Pe de altă parte, unele categorii de bărbați au găsit de cuvîntă să-și aroge dreptul de a avea libertăți mai largi decât restul bărbaților „obișnuiți”: restricții mai puține decât majoritatea bărbaților, vizibilitate mai mare decât a celorlalți congeneri. Din acest punct de vedere, semnalăm doar două aspecte relevante: filmele cu homosexuali/lesbiene. Suficient să menționăm că ceea ce a putut să pară (doar) o extravagantă, în 1972 -, *Cabaret*, muzicalul lui

Bob Fosse, cu Lisa Minelli, Michael York și Joel Grey, de pildă -, astăzi este aproape monedă curent. Pe cine mai surprinde azi un film închinat scriitorului Truman Capote (*Capote*), în care se vorbește explicit despre preferințele sale sexuale?! Celălalt aspect constă în lovitura de grație dată „macho”-ismului de *Brokeback Mountain*, film în care personaje emblematice ale istoriei americane sunt reprezentate ca un cuplu de homosexuali. Succesul de public de care se bucură pelicula vorbește de la sine despre impactul lui politic.

Toate aceste evoluții îl îndeamnă pe André Rauch să scrie un eseu substanțial de 363 de pagini, plin de învățăminte: *L'Identité masculine à l'ombre des femmes. De la Grande Guerre à la Gay Pride*, în care explorează „haotica identității masculine, victimă a amestecului genurilor”. Nu știu dacă femeile resimt aceste transformări și dacă le resimt - în ce mod. Cert este că raporturile „de forță” dintre bărbat și femeie traversează un moment hotărâtor, care va determina schimbări profunde în relațiile dintre bărbați și femei, fie că este vorba despre o liberalizare a lor - în sensul că femeile își vor asuma tot mai multe riscuri -, fie că este vorba despre o emasculare continuă a bărbaților. Un lucru, cel puțin, mi se pare că ține de evidență: femeile sunt pregătite - ca mentalitate și financiar - să-i privească pe bărbați ca obiecte sexuale, respectiv să repete experiența milenară a bărbaților, din acest punct de vedere. Rămâne de văzut dacă acest nou mod de a privi lucrurile vor afecta poziția tot mai șubredă a bărbatului - poziția și nu neapărat rolul lui - în lume.

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Ludwig Uhland (1787-1862)

Crez de primăvară

Blânde-adierile
S-au deșteptat,
Zi și noapte
Murmură, bat,
Creează în orice colț pot.
O, muzici noi și proaspăt parfum!
Inimă, nu te mai teme de-acum!
Totul va fi să se schimbe, tot.

Lumea mai bună e-n
Fiece zi,
Ce-o să mai fie
Nici nu poți ști,
Nesfârșite-nfloriri peste tot.
Ultima vale-nfloreste și ea:
Inimă, uită orice te-ar durea!
Totul va fi să se schimbe, tot.

